

БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В СЪВЕТСКИЯ СЪЮЗ ЗА 20 ГОДИНИ

(Преводи на руски език)

Веселин Трайков

В Съветския съюз съществува отдавна жив интерес към българската литература. Произведенията на българските писатели се издават и разпространяват нашироко по необятната съветска земя. Първо място тук заемат преводите на руски език.

До 1944 г. в превод на руски език излизат няколко десетки книги с произведения на Вазов, Каравелов, Ботев, Смирненски, Гео Милев, М. Марчевски, Л. Стоянов и др. Руският читател се запознава с достойнствата на родната ни литература, обиква я, започва да я търси. Отношенията обаче по онова време с буржоазна България не спомагат за широко превеждане и разпространение на българската литература.

Победата на народната власт на Девети септември отваря нова страница в отношенията на родината ни със СССР. Тръгнала по нов път, България завързва най-тесни братски отношения с великата Съветска страна. Оживените ни културни връзки благоприятствуват за разпространението на българската литература в Съветския съюз. Броят на преводите там бързо расте. Днес преводите на руски държат първо място всред всички други езици. За двадесет години в СССР на руски език са издадени 217 отделни книги с произведения на български писатели¹. Значителна част от творбите на нашите майстори на художественото слово са вече известни на руския читател.

Първата книга, която излиза в Москва непосредствено след 9. IX. 1944 г., е озаглавена „Българска народна поезия“. Подготвена от големия приятел на България акад. Н. С. Державин, книгата представя в превод на руски 32 митологически, юнашки и хайдушки песни. Отпечатано в значителен тираж — 20 000 екземпляра, изданието бързо се изчерпва.

През 1946—1947 г. излизат последователно две книги на Орлин Василев: романът „Страхил“ и девет негови разказа и приказки за деца, събрани под заглавие „Кон Камбера“. Съставена от С. Г. Займовски, през 1947 г. излиза и първата антология с български разкази. Тя е снабдена с увод от акад. Л. Стоянов и обхваща осем разказа на Л. Стоянов, Елин Пелин, Орлин Василев, Г. Караславов, В. Геновска, М. Марчевски, Ст. Ц. Даскалов и А. Каралийчев.

Широкото превеждане на руски език и издаване на българска литература в Съветския съюз започва всъщност от 1948 г., когато излизат последователно „Стихотворения“ от Хр. Ботев, „Избрани разкази“ от Ив. Вазов, „Село Борово“ от Кр.

¹ В настоящата статия се разглеждат само преводите на руски език, издадени в Съветския съюз. Преводите на руски, издадени в България, не се засягат. Техният брой е също значителен — над 200, и постоянно расте.

Велков, два тома разкази на Елин Пелин и две антологии с разкази на Л. Стоянов, О. Василев, Г. Караславов, С. Даскалов, А. Каралийчев, М. Марчевски, В. Геновска и Елин Пелин. През следващата 1949 г. излизат вече 13 тома книги с произведения на български писатели. Броят на преводите непрекъснато расте, за да стигне през 1962 г. до 23 тома за една година¹.

Най-широко разпространение в Съветския съюз получиха майсторите на художествената проза. Челно място сред тях заема Иван Вазов. Първата негова книга, преведена на руски и издадена в Москва след Девети септември, е от 1948 г. Дело на известните българисти А. Собкович, Д. Горбов и А. Савельева, тя представя в превод на руски някои от най-хубавите творби на класика на нашата литература. През 1950 г. излизат „Избрани произведения“ на Вазов в два тома: „Повести и разкази“ и „Под игото“. Изданието е снабдено с увод и обяснителни бележки, написани от акад. Н. С. Державин. Последователно излизат две издания от „Под игото“, повестта „Немили-недраги“, както и четири отделни тома с негови разкази. През 1956—1957 г. в превод на руски излиза и най-крупното многотомно издание с произведения на Ив. Вазов: в шест последователни тома са обхванати и всички значителни негови творби. Изданието излиза под редакцията на К. Н. Державин, В. А. Луговская, А. С. Собкович и Д. А. Горбов и представлява най-крупното издание на българска художествена литература, появило се в чужбина. Оформени с много вкус и умение, шестте тома броят общо около 3500 страници — наистина внушително представяне творчеството на Вазов зад граница. Отделни повести и разкази на Вазов са включени и в много антологии.

От по-старите наши писатели със свои произведения в превод на руски език е представен най-широко Елин Пелин. Първият негов превод след Девети септември се появява през 1948 г. Под заглавие „Бедняшко щастие“, той запознава руския читател с осем от най-хубавите разкази на големия наш писател. Книгата е издадена в масов тираж от 150,000 екземпляра и е включена в широко разпространената библиотека „Огонек“. Същата година излиза още един том с 24 разказа на Елин Пелин. Нови издания с негови творби излизат през 1953, 1954 („Гераците“ и „Земя“) и в 1956 г. („Летен ден. Избрани разкази“). През 1962 г. излиза и най-значителният негов превод — „Съчинения“ в два тома, с увод от видния българист Д. Марков. В първия том са включени най-хубавите разкази от циклите „Летен ден“, „Щъркелови гнезда“ и „Аз, ти, той“, а във втория том — повестите „Гераците“, „Земя“ и откъси от „Под манастирската лоза“, „Черни рози“ и някои приказки и стихотворения.

С три отделни тома е представен Любен Каравелов. През 1950 г. излиза на руски „Българи от старо време“. Същата година е отпечатан и том с негови „Повести и разкази“. Нова книга с негови разкази излиза през 1954 г. Добре познат в Съветския съюз е и Алеко Константинов. През 1954 г. излизат неговите „Фейлетони и очерци“, с увод от А. Собкович. Шест години по-късно — през 1960 г. излиза и „Бай Ганьо“ в 90 000 екземпляра тираж. Г. П. Стаматов е представен с два тома разкази: „Малкият Содом“ (1955) и „На котва“ (1956 г.). На руски в Москва са издадени два тома и с произведения на Йордан Йовков: „Разкази“ (1957) и „Старопланински легенди“ (1959). В първия превод са включени разкази из „Песента на колететата“, „Вечери в Антимовския хан“, „Женско сърце“, „Старопланински легенди“, „Ако можеха да говорят“ и „Военни разкази“. С един том „Избрани произведения“ (1956) е представено творчеството на Т. Г. Влайков. През 1953 г. излизат и „Записки по българските въстания“ на Захари Стоянов. С една книга е представен и Михалаки Георгиев: „С тебешир и въглен. Картини от съвременния живот“ (1956). В Ленинград излиза и един том с

¹ Напоследък при растящото и все по-тясно сътрудничество и коопериране на усилията между България и СССР, у нас започнаха да се превеждат и издават на руски език редица творби на български автори в голям тираж, предназначен отчасти и за разпространение в Съветския съюз.

„Повести и разкази“ на Георги Райчев (1962). Познат главно с поетичното си творчество, с един том проза е представен и Христо Ботев — през 1952 г. излиза внушителният негов том „Публицистика. Статии. Очерки. Писма“ — дело на Д. Горбов и с увод от Д. Заславски.

Широко разпространение в Съветския съюз получиха произведенията на нашите съвременни писатели-прозаисти. Челно място сред тях по броя на преводите държи Георги Караславов. Първата негова книга, преведена в СССР на руски, е „Проходът на младежта“ (1949). Последователно излиза „Снаха“, в превод на известните българисти И. Шептунов и А. Емильев с увод от В. Злиднев (първо издание 1949; второ издание 1951 г.), „Разкази и повести“ под редакцията на К. Н. Державин (1954), „Обикновени хора“ (ч. 1 — 1961 и ч. 2 — 1962 г. под заглавие „Пробуждение“). Романът „Снаха“ излиза и на релефен шрифт за слепи (1952).

Често превеждан и издаван в Съветския съюз е Стоян Ц. Даскалов. Първият том с негови произведения излиза още през 1949 г. Озаглавен „Нови разкази“, той е снабден с увод от В. Злиднев. Същата година е преведен още един том разкази под надслов „Те дадоха живота си за републиката“. Включено в библиотеката „Огонек“, изданието излиза в масов тираж от 150 000 екземпляра. Последователно излизат и „Орденосецът. Повесть“ (1950) и „Три зърна. Разкази“ (1960).

С няколко книги е известен на съветския читател Людмил Стоянов. Преведена от С. Г. Займовски и с увод от А. Собкович, през 1949 г. излиза повестта му „Мехмед Синап“. Позната отпреди 1944 г., в нов превод излиза и „Холера“ (1953). На руски излиза и един внушителен том с негови „Избрани произведения“ (1953). Преведена е и повестта му „Сребърната сватба на полковник Матов“ (1961), издадена в 100 000 екземпляра тираж.

Търсен и често превеждан е Павел Вежинов. Неговите „Втора рота“ и „Златан“ са издадени през 1950 г. под заглавие „Военни повести“. На руски излиза и „В полето“ (1951), „Втора рота“ (самостоятелно издание, 1951) и „Далече от бреговете“ (1960). Последното произведение е издадено отново през 1961 г. като номер на библиотеката „Роман-газета“, в най-големия тираж, в който въобще е издавана българска книга — 500 000 екземпляра!

Все по-често се превеждат на руски творби на Андрей Гуляшки. През 1952 г. излиза неговият роман „МТС“. По-късно излизат и „Скъпоценният камък“ (1958), романът „Златното руно“ (1960), „Контраразузнаване“ (1961) и „Ведрово“ (1962).

С широка популярност се ползува творчеството на Димитър Димов. Под редакцията на Б. Шуплецов през 1956 г. излиза неговият роман „Тютюн“. Второ издание на „Тютюн“ излиза през 1961 г. През 1962 г. той излиза и на релефен шрифт за слепи. През 1963 г. излиза от печат и романът му „Осъдени души“.

Един от първите автори, превеждани на руски в СССР след Девети септември, е Орлин Василев. Историческият роман „Страхил“ излиза в Москва през 1946 г. По-късно излиза и голям том с негови разкази, съставен от И. Шептунов (1958).

С по няколко тома преводи на руски език са известни в Съветския съюз и други български съвременни автори. Така напр. в Москва през 1955 г. излиза том с разкази на Светослав Минков. Той е илюстриран от известния съветски художник Б. Ефимов. С някои съкращения същият том излиза и през 1956 г. През 1959 г. излиза нов том с произведения на Светослав Минков „Разкази, фейлетони, приказки и очерки“. Добре известен на руския читател е Камен Калчев. През 1959 г. излиза част първа от „Семейството на тъкачите“. Под заглавие „Нови срещи“ през 1963 г. излиза и част втора от същия роман. Същата година излиза и неговата книга за Г. Димитров „Син на работническата класа“. С. Загорчинов е представен с романите си „Ден последен“ (1955; второ издание 1960) и „Празник в Бояна“ (1963). Творчеството на Крум Григоров е представено с един том „Сборник разкази“ (1950) и повестта „Свиленка от Игличево“ (1954). На руски излиза и трилогията на Дим. Талев „Железният светилник“ (1957),

„Преспанските камбани“ (1957) и „Илинден“ (1958). Три издания претърпява „Нон-кината любов“ на Ивайло Петров (1957, 1958 и 1961). Появяват се два различни превода в Москва и Ленинград от повестта на Л. Александрова „Има едно щастие“ (1959 и 1960). С два тома е известен в Съветския съюз и Слав Караславов: „Разкази“ (1957) и „Шестима за един. Разкази“ (1959). С два тома разкази за възрастни е представен и А. Каралийчев — „Среща. Разкази“ (1954) и „Пролет. Разкази“ (1961).

С превод на руски са излезли и редица други произведения на съвременни наши белетристи: Харалан Русев („По стръмнините“, 1950), Гьончо Белев („Случки из живота на Минко Минин“ (1951), Иван Мартинов (Повести, 1954), Ем. Манов („Края на Делиите“, 1962), Ем. Станев (Разкази, 1958), Славчо Трънски („Твърдостта побеждава. Разкази“, 1958), Драгомир Асенов („Нашият взвод“, 1959), Ана Каменова („Близо до София“, 1959), Чудомир („Хумористични разкази“, 1962), В. Цонев („Девойка от найлон. Разкази“, 1964), Милчо Радев („На тротоара“, 1962), Рангел Игнатов („Дълг“, 1962), Тодор Монов („Смърт няма“, 1962), Г. Гологинков („На Днестър“, 1962), Иван Зурлов („Записки на политкомисаря“, 1961), Георги Марков („Търсачи на цезий. Разкази“, 1958), Атанас Мандаджиев („Решаващият скок. Разкази“, 1959), П. Незнакомов („Бич Божий. Хумористични разкази“, 1960), Тодор Георгиев с „Два разказа“, (1960).

Нашите майстори на художественото слово са представени и в редица антологии с българска проза. Първият подобен сборник излиза още през 1947 г. Впоследствие се появяват и редица други антологии: „Български разкази“ (1948), „Партизанка Вела“ (1949), „Разкази за нова България“ (1951), крупният двутомен сборник „Български повести и разкази от XIX и XX век“ (1953), „Български хумор“ (1959), „Разкази от български писатели“ (1960). Напоследък излезе и най-крупната антология с български разкази „Под сянката на Балкана“ (1962). В нея са представени със свои произведения 29 съвременни автори-белетристи.

По-малко преводима, българската поезия също добива широка известност в Съветския съюз. Стиховете на нашите поети се търсят и допадат на съветския читател. На първо място тук стои огнената поезия на Христо Ботев. През 1948 г. в Москва излиза под редакцията на Д. А. Горбов внушителен том със стихотворения на безсмъртния наш поет. В тома са включени и редица произведения от прозата на Ботев — сатира и статии. Том със стихове на Ботев излиза в СССР и през 1951 г. През 1963 г. излиза нов превод с негови стихове — томът е съставен и снабден с увод от Л. Ерихонов, а бележките са дело на Д. Горбов. Както преди, и в този том са включени творби и от прозата на Ботев.

На съветския читател е добре познато и поетическото творчество на народния ни поет Иван Вазов. През 1950 г. в Москва излиза крупен том с негови „Избрани стихотворения“, съставен от А. Собкович и с увод от Д. Марков. Значителна част от изданието през 1952 г. том с „Избрани произведения“ също дава около 50 от най-хубавите стихове на големия наш писател. Най-значителното издание със стихове на Вазов представлява том първи от шесттомника, излязъл през 1956 г. В него са включени над 200 стихотворения от даровития наш поет.

Познато в Съветския съюз и търсено е и творчеството на Н. Й. Вапцаров. През 1952 г. излиза том с негови стихове под заглавие „Песни за човека“, под редакцията на В. А. Луговска и с увод от А. Сурков. Томът е издаден в 20 000 екземпляра — тираж рядък за поезия. През 1959 г. излиза нов превод със стихове на Вапцаров под редакцията на Л. Озеров и с увод пак от А. Сурков. В тома са включени стихове от циклите „Песни за човека“, „Песни за родината“, „Песни“, „Песни за една страна“ и разни други стихотворения.

С отделни преводи на руски в СССР е известен и Пенчо Славейков. През 1962 г. там излиза „Сън за щастие“ с избрани негови стихотворения и поеми. С крупен том на руски е представена и Елисавета Багряна. Озаглавен „Сърце човешко“, томът включва

над сто отделни стихове от най-ранното творчество на бележитата наша поетеса („Вечната и святата“, 1921—1927), до по-новите ѝ работи („Съветски хора“ и „Далечно плаване“). Познато и търсено е и творчеството на Христо Смирненски. През 1954 г. излизат неговите „Избрани стихове и проза“, с увод от видния българист Д. Марков. С голям том „Избрани стихове“ (1958) е представено на руски и творчеството на П. К. Яворов.

Широка известност получи в Съветския съюз творчеството на Л. Стефанова. През 1953 г. там излиза стихосбирката „Родопите се вдигат“. По-късно на руски излизат „Сестри. Стихове“ (1951), „Ще те помня, Узбекистан“ (1960) и „Мой ден“ (1962). Голяма популярност получи и творчеството на Христо Радевски. Под редакцията на А. Собкович в Москва излиза през 1954 г. том с неговите „Басни“. По-късно излиза и нов том с неговите „Стихове и басни“ (1957). С най-хубавото от творчеството си са известни на руски и Никола Фурнаджиев („Слънце над горите. Стихове“, 1963), Веселин Ханчев („Лирика“, 1963), Димитър Методиев („Младо поколение“, 1954), Дамян Дамянов („Нека прозорецът се разтвори. Стихове“, 1962). Г. Джагаров („Не падай на колене! Стихотворения“, 1961).

На руски са излезли и редица антологии със стихове от наши поети. Първа по време е „Поезия на борбата и победата“ (1950). Съставена от познавачите на българската литература В. Злиднев и Д. Марков и излязла под редакцията на Б. Шуплецов, антологията представя творчеството на българските поети от Смирненски и Ясенов до Радой Ралин, В. Петров и Д. Овадия. През 1952 г. излиза антологията „Български поети“, съставена от А. Собкович и Д. Марков. В нея са включени над 50 български поети от Петко Славейков и Д. Чинтулов до С. Румянцев, Хр. Ясенов и Хр. Смирненски. През 1956 г. излиза и най-крупната антология на българската поезия. Съставена от В. Злиднев, Д. Марков и А. Собкович, тя представя българската поезия всестранно. В антологията са включени редица произведения на народната ни поезия и най-хубавото от българските поети, като се почне от Д. Чинтулов, Петко Славейков, Г. С. Раковски и Л. Каравелов и се стигне до Д. Жотев, Н. Вълчев, Г. Бидин и Л. Стефанова. Общо в тази крупна антология са включени стихове от 75 стари и млади поети. През 1959 г. излиза на руски отделен сборник стихове „Млади български поети“, съставен от В. Злиднев. В него са представени със свои стихове поетите от П. Матев, Г. Джагаров и Иван Радоев до Банчо Банов, Владимир Башев и Любомир Левчев.

Сравнително слабо е представена на руски българската драматургия и я. Броят на преведените и издадени в СССР наши драматични произведения е малък. През последните години обаче и в тази област се отбелязват някои успехи.

Първата българска драма, издадена в Съветския съюз след Девети септември, е пиесата „Обещание“ на А. Гуляшки (1954), преведена от А. Шлякова. По-късно излиза и „Щастие“ на Орлин Василев (1955) в превод на Н. Попов и Б. Шуплецов. Специален увод към драмата е написал В. Злиднев. На руски е преведена и „Службогонци. Комедия в две действия“ на Ив. Вазов (1956). Дело на А. И. Хватов, преводът е под редакцията и с увод от К. Н. Державин. В поредицата „Съвременна чужда драматургия“ излиза „Жени с минало“ на Дим. Димов (1959), в превод на Н. Попов и А. Собкович. В същата поредица и със същите преводачи излиза по-късно и „Блокада“ на Камен Зидаров (1961). На нередовен печат излизат преводи на руски на пиесата „Съвест“ на Емил Манов (1961), „Когато розите танцуват“ на Валери Петров (1962) и „Операция Козирог“ на Илия Люцканов и А. Минчев (1961). Последната драма излиза през същата година и на редовен печат като издание на издателство „Искусство“ — Москва. На руски е издаден в помощ на художествената самодейност сборникът „Едноактни комедии от български драматурзи“ (1958); в него са включени три малки пиеси на Н. Широв-Тарас, Е. Генев и Й. Демирев.

Необходимо е тук да се отбележи, че в Съветския съюз са поставени и се играят и други български драматически произведения. Те обаче се превеждат, без да се издават и остават само за вътрешните нужди на отделните театри.

Широко разпространение в СССР получи българската литература за деца и юноши. Челно място тук държат произведенията на А. Каралийчев. Още през 1952 г. на руски излиза том със седем негови разказа, озаглавен „Под вековните буки“. По-късно излиза и сборникът „Приказан свят“ (1957) с 27 от най-хубавите приказки на изтъкнатия наш писател. И двете издания са илюстрирани от съветския художник А. Таран. Нови 27 приказки са включени в сборника му „Железният човек“ (1960), издаден в гр. Саранск.

Търсени в Съветския съюз са разказите и приказките на Елин Пелин. През 1956 г. там излиза книга с негови разкази, озаглавена „Иванчовите джуджета“, в тираж 115 000 екземпляра. Голям том с негови произведения за деца излиза и през 1963 г. Покрай приказките и стихове в проза, в изданието е включен и „Ян Бибиян. Необикновени приключения на едно хлапе“.

На руски се превеждат и много творби на Асен Босев. През 1956 г. в Москва излиза сборник със стихове, озаглавен „Червената цигулка“. Нова книжка със стихове за деца, озаглавена „Юрдан и диван“, излиза през 1960 г. в 100 000 екземпляра тираж. Под същото заглавие излиза значително разширен том и през 1963 г., вече в 170 000 екземпляра. Преведена е и комедията на Босев „Мишо космонавт“.

На руски език в Съветския съюз излизат и редица други творби за деца от наши автори. Така напр. повестта на Ив. Хаджимарчев „Овчарчето Калитко“ претърпява две издания (1952 и 1953). В две издания излиза също и повестта на Дим. Ангелов „Когато човекът не беше“ (1959 и 1960). Ст. Ц. Даскалов е представен с „Гарчо“ (1953) — откъс от романа му „Път“, обработен за деца. През 1963 г. излиза и книгата му „Първа дружба“ — разкази за юноши. Излязоха и две книги за деца на Г. Караславов: „Пилето със златните пера“ (1960), разкази и приказки в 125 000 тираж и „Орлов камък“ (1961), в който са включени четири повести: „Ленко“, „Орлов камък“ (Родопска легенда), „Крилата на човека“ и „Красота“. Преведени са също и: „Следите остават“ (1957) и „В стария замък“ (1963) на Павел Вежинов, „Кон Камбера. Разкази и приказки“ на Орлин Василев (1947), „С барабан и знаме. Стихове“ на Цв. Ангелов (1951), „Училище за смелите“ на Ем. Коралов (1955), „Къщичка под снега“ на Ем. Станев (1960), „Тихото пристанище“ на М. Марчевски (1962), „Маргаритка и аз. Разкази за деца“ на П. Незнакомов (1959), „Приключенията на Лиско“ на Б. Априлов (1960), „Патилата на едно момче“ на Г. Белев (1960), „Момчето порасна. Малки разкази“ на Лада Галина (1962), „Незабравимо детство. Роман“ на П. Здравков (1962), „Заешко училище. Пиеса за деца“ на Пенчо Манчев (1962), „За три дни. Повесть“ на Ат. Наковски (1962), „Чудният пръстен“ на Ив. Остриков (1962). През 1962 г. излиза и отделен сборник за деца „Кой ще познае себе си? Весели стихове от български поети“, с произведения на Цв. Ангелов, Д. Точев, Ас. Босев, Н. Зидаров, В. Стоянов, Л. Милева, Л. Станчев, А. Душков и М. Лъкатник.

Широко представено в превод на руски език е българското народно творчество. Рожба на братски славянски народ, то живо интересува руския читател. Много са вече сборниците с български народни песни, приказки и легенди, издадени в СССР.

Първата българска книга, появила се в Съветския съюз след Девети септември — още през 1944 г. — е сборникът „Българска народна поезия“, подготвен от акад. Н. С. Державин. През 1951 г. излиза от печат „Български народни приказки“, преведени от М. Клягина-Кондратьева и с увод от В. Важаев. В тома са включени вълшебни и битови приказки, приказки за животни и приказки от цикъла „Хитър Петър“ в преработка на А. Каралийчев. През същата 1951 г. се появява сборникът „Юнак Мирчо“, подготвен от Н. Белинович по мотиви от български народни песни. Същият сборник излиза през 1953 г. и във второ издание в 150 000 екземпляра тираж. Отделно излиза в 100 000 тираж популярната приказка за Мара Пепеляшка (1952). Нов голям том „Българска народна поезия“ излиза през 1953 г., съставен от известния

българист И. Шептунов. В него са включени над сто хайдушки, исторически, хумористични, въстанически и партизански песни, както и песни за природата. В голям тираж — 300 000 екземпляра — е издадена българската приказка „Момчето и злата мечка“, в обработка на Н. Шерешевска (1954). Пак в нейна обработка е издадена отделно и приказката за „Глупавият вълк“ (1956). Най-много народни песни са включени в голямата „Антология на българската поезия“ (1956). Те са обособени в няколко отделни групи: юнашки, хайдушки, борба за свобода, битови и любовни песни. Нов том с български приказки излиза през 1957 г. в превод на Н. Попов. Много български народни произведения са поместени в сборници и творби на славянските народи или самостоятелно в периодиката.

Голям е броят на приятелите на българската книга в Съветския съюз. Особено изтъкнати между тях, заслужили за разпространението на родната ни литература на руски език, са учените акад. Н. С. Державин, проф. К. Н. Державин, Дим. Марков, Виталий Злиднев, И. Шептунов, Г. Гачев, поетите Ник. Тихонов, Сергей Михалков, Алексей Сурков, Конст. Паустовски, Маргарита Алигер, Самуил Маршак, българистите А. Собкович, А. Гатов, Д. А. Горбов, Б. А. Шуплецов, плодовитите преводачи — познавачи на българския език П. Антоколски, А. Арго, Н. Белинович, К. Бучинска, И. Воробьева, Н. Глазков, С. Городецки, П. Железов, В. Журавлев, С. Г. Займовски, М. Зенкевич, М. Клягина-Кондрачева, А. Кудрейко, В. Луговска, Н. Попов, А. Савельева, П. Семини, В. Фронски, Н. Шервински, Н. Шерешевски и др., илюстраторите Б. Ефимов, А. Таран, В. Н. Лазаревска, Т. Маврина. Плод на техните усилия са издържаните преводи и отлично оформени стотици български книги, появили се през последните двадесет години в Съветския съюз. На тях ние дължим и похвала, и благодарност.

Показатели за разпространението на българската литература в Съветския съюз са тиражите, в които се издават нашите преводи там. Те са наистина забележителни. Непознати дори тук, в родината на българското художествено слово, те често надвишават 100, 150, 200 000 екземпляра. Една българска книга е издадена там дори в тираж от 500 000 екземпляра!

Широкото превеждане на българската художествена литература в Съветския съюз поставя и някои други въпроси. Важна страна напр. представлява подборът на превежданите произведения. В това отношение са постигнати забележителни успехи. Познаващи основно българската литература, съветските съставители и редактори подбират действително най-хубавото из родната ни литература. Отделни случаи обаче будят някои въпроси¹. Тясното координиране на усилията във всички области на културата и икономиката между Съветския съюз и нашата родина налагат също известно съобразяване на издателските планове, специално на книгоиздателството за чужди езици в София, с плановете на съветските издателства².

В досегашния преглед се споменават по необходимост само преведените на руски език и отделно издадени книги с произведения на български писатели. Те вече рисуват широка картина и дават възможност за доста заключения. Със свои книги през двадесетгодишния период след Девети септември са представени вече 78 наши майстори на художественото слово — класици и съвременни творци, стари и млади, мъже и жени, прозаисти, поети, драматурзи и т. н.

¹ Така напр. през 1958 г. на руски излиза „Здравей, другарю мой!“ — записки на Борис Михалков. През 1959 г. излиза стихосбирката „Привет другари!“ на Слав Стоянов-Македонски.

² Може би стопански неоправдано е издаването в една и съща година на едно и също заглавие в два различни превода и набора. Такъв е напр. случаят с книгата на Ат. Наковски „За три дни“, излязла през 1962 г. веднъж в Москва в превод на К. Г. и Ч. Г. Найдови-Железови с илюстрации от В. Трубкович и втори път в София в превод на Наталия Казаринова и с илюстрации от Симеон Венов.

За да се разбере обаче цялостното проникване на българската литература в СССР, необходимо е да се вземат предвид и редица други произведения на наши писатели, включени в сборници с международен обхват или поместени в съветската периодика — списания и вестници, като напр. антологите: „В сердцах народов“ (1957), „Волшебная кисть“ (1957), „Сказки разных народов“ (1958), „Славянские сказки“ (1958), „Эпос славянских народов“ (1959), „Стихи о Ленине“ (1960), „Улыбка друзей“ (1962) и др. или периодични издания като: „Иностранная литература“, „Звезда“, „Нева“, „Юность“, „Смена“, „Знамя“, „Простор“, „Огонек“, „Дружба народов“, „Литературная газета“ и мн. др. Обемът на тази литература е също внушителен.

Показателни за отношението в Съветския съюз към преводите от българска литература са и стотиците отзиви и рецензии, появили се в съветския печат по повод на излезли наши книги. Ето напр. някои красноречиви заглавия на рецензии: „Волнующая героическая поэзия“ (Иностранная литература), „Голос братьев“ (Новый мир), „Рассказы о великих переменах“ (Вечерная Москва), „Люди большого сердца“ (Лит. газета), „Во имя жизни“ (Днестр), „Повесть о великой дружбе и мужестве“ (Красный флот), „Дорога к сердцам людей“ (Гудок), „Используйте эту книгу“ (Биология в школе), „Интересная, веселая книга“ (Молот), „Строители новой жизни“ (Вечерний Ленинград), „Мужественная, боевая лира“ (Лен. племя) и мн. др.

Преводите на руски език говорят за разпространението на художественото ни слово не само в СССР. Чрез тях нашата литература прониква все по-нашироко и по останалия свят. Станал световен език, от руски се превежда не само на многобройните езици на съветските народи. Чрез руските преводи нашата литература прониква в редица други европейски земи, в редица страни на Далечния изток. Това обстоятелство още повече повишава значението на преводите, излезли в СССР на руски. Големите успехи, отбелязани през двадесетгодишния период след Девети септември 1944 г. ни дават основание да вярваме, че и за в бъдеще българската художествена литература ще прониква все по-нашироко в СССР и чрез посредничеството на руския език — и сред други народи.

Тази възможност, както и високата култура на съветския читател слагат пред нашите майстори на художественото слово голямото задължение да пишат все по-добре, да издават все по-издържани произведения, които могат да представят с чест нашата родина. По този начин нашите писатели допринасят за културния обмен между народите, така те служат на делото на мира. Защото известно е, че няма по-добър пратеник на мира от хубавата, съдържателна високохудожествена книга.

НАШАТА БЕЛЕТРИСТИКА В НЯКОИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ СТРАНИ

Михаил Попов

Докато преди Девети септември 1944 г. в чужбина бяха известни само преводите на най-изтъкнатите представители на нашата класика като Иван Вазов, Пенчо Славейков, Елин Пелин, Йордан Йовков, а в отделни антологии и към 40 други автори, то сега ние можем да констатираме със задоволство факта, че за изминатия 20-годишен исторически период са издадени повече от 1450 тома българска проза, поезия и драма на 57 чужди езика в общо 24 000 000 екземпляра.

Особено силно е обществено-възпитателното въздействие, което упражнява българското художествено слово в братските социалистически страни. Неговите национални багри и поетическа красота одухотворяват преводите на повече от 670 книги